

معاونت پژوهش

- سرشناسه: ثابت، سید عبدالحمید، ۱۳۴۲-
عنوان و نام پدیدآور: ماهیت و چیستی پیشرفت در اسلام
مشخصات نشر: قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۳.
فروست اصلی: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ. پ ۱۳۹۳/۴۰۹/۲۷۹
فروست فرعی: معاونت پژوهش؛ ۴۶
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۴۷۱-۱
وضعیت فهرست نویسی: فهای مختصر
یادداشت: کتابخانه
شناسه افزوده: نظری، نصرالله، ۱۳۵۷-
شناسه افزوده: نظری، محمدعلی، ۱۳۵۰-
شناسه افزوده: جامعة المصطفی ﷺ العالمية.
مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۷۱۸۲۳

ماهیت و چیستی پیشرفت در اسلام

سید عبدالحمید ثابت

محمد علی نظری و نصرالله نظری

مرکز بین‌المللی
ترجمه و نشر المصطفیٰ

ماهیت و چیستی پیشرفت در اسلام

تألیف: سید عبدالحمید ثابت، محمدعلی نظری و نصرالله نظری

چاپ اول: ۱۳۹۳ش / ۱۴۳۶ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: کوثر ● قیمت: ۲۴۵۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۱۰۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

- قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸. تلفکس: ۰۲۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۵ - ۹
- قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سلامیه. تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶ - ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۴۶ - فکس: ۰۲۵

pub.miu.ac.ir

miup@pub.miu.ac.ir

● آماده‌ساز: محمدهادی ادیب

● صفحه‌آرا: محمد هادی ادیب

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی

● ناظر چاپ: مجید هاتفی

● ویراستار: عبدالحمید ثابت

● مدیر انتشارات: عباس ثقفی

● معاونت تولید: روح‌الله سلمانی

● ناظر تولید: جعفر قاسمی ابهری

● ناظر فنی: محمدباقر شکری

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیّبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته الله علیه و مقام معظم رهبری دام ظلّه العالی می‌باشد.

«جامعة المصطفی رحمته الله علیه العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمته الله علیه «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی رحمته الله علیه» را تأسیس کرده است. اثر حاضر با عنوان ماهیت و چیستی پیشرفت در اسلام حاصل پژوهش فاضلان گرامی سید عبدالحمید ثابت، محمدعلی نظری و نصرالله نظری، کوششی است در به ثمر رساندن گوشه‌ای از این اهداف متعالی.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفی رحمته الله علیه

فهرست مطالب

۱۳		مقدمه
۲۳		فصل اول: سیر تحول مفهومی
۲۳		مقدمه
۲۵		الف) دوره ماقبل تجدد
۳۱		ب) دوره تجدد
۳۶		ج) دوره متأخر
۴۳		د) جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۵		فصل دوم: نظریه‌های پیشرفت در اندیشه متفکران غربی
۴۵		مقدمه
۴۶		الف) پیشرفت به مثابه تکامل ذهن
۵۴		ب) پیشرفت به مثابه تفوق اراده عقلانی بر اراده طبیعی
۶۰		ج) پیشرفت به مثابه‌ی تمایز ساختاری
۶۳		د) پیشرفت به مثابه برابری
۷۳		ه) پیشرفت به مثابه فن‌سالاری
۷۹		و) پیشرفت به مثابه تخصصی شدن نقش‌ها
۹۲		ز) پیشرفت به مثابه افسون‌زادی از جهان و عقلانی شدن زندگی
۹۳		۱. کنش و انواع آن

۹۷	۲. عقلانیت و انواع آن.....
۱۰۱	۳. تکامل اجتماعی.....
۱۰۳	۴. نقش جهان‌بینی مذهبی در تکامل اجتماعی.....
۱۱۱	۵. هزینه‌های پیشرفت.....
۱۱۳	ح) پیشرفت به مثابه نوآوری انطباقی.....
۱۲۲	ط) پیشرفت به مثابه عقلانیت ارتباطی.....
۱۲۳	۱. کنش ارتباطی و کنش غایت‌مند.....
۱۲۷	۲. عقلانیت ارتباطی و عقلانیت ابزاری.....
۱۳۲	۳. زیست‌جهان و نظام.....
۱۳۸	۴. تکامل و پیشرفت اجتماعی.....
۱۴۴	ی) پیشرفت به مثابه تشخیص.....
۱۴۵	۱. رهیافت انقطاعی به تاریخ.....
۱۴۷	۲. طبقه‌بندی جوامع.....
۱۵۰	۳. مدرنیته و تشخیص.....
۱۵۲	۴. عوامل رشد تشخیص و فردیت.....
۱۵۵	۵. آسیب‌های مدرنیته.....
۱۵۷	ک) پیشرفت به مثابه آزادی.....
۱۵۸	۱. توسعه‌خشن و توسعه‌انسان‌محور.....
۱۶۰	۲. اهداف و ابزار توسعه.....
۱۶۱	۳. انواع آزادی‌های ابزاری.....
۱۶۲	یکم: آزادی سیاسی.....
۱۶۲	دوم: امکانات اقتصادی.....
۱۶۴	سوم: فرصت‌های اجتماعی.....
۱۶۶	چهارم: وضوح و شفافیت.....
۱۶۶	پنجم: امنیت حمایتی.....
۱۶۸	ل) جمع‌بندی.....
۱۷۱	فصل سوم: نظریه‌های پیشرفت در اندیشه متفکران اسلامی.....
۱۷۱	مقدمه.....

۱۷۲	الف) نظریه علامه طباطبائی
۱۷۳	۱. هستی جامعه
۱۷۷	۲. رابطه فرد و جامعه
۱۷۸	۳. چیستی پیشرفت
۱۸۰	۴. ابعاد پیشرفت
۱۸۲	۵. منطق پیشرفت
۱۸۸	۶. عرصه‌های پیشرفت
۲۰۰	۷. ابزارهای پیشرفت
۲۰۴	ب) نظریه شهید صدر
۲۰۵	۱. تعریف پیشرفت
۲۰۷	۲. نسبت پیشرفت فردی و اجتماعی
۲۰۹	۳. ساختار جامعه پیشرفته
۲۱۳	۴. عرصه‌های پیشرفت
۲۲۰	۵. اهداف پیشرفت
۲۲۵	۶. ابزارهای پیشرفت
۲۳۵	ج) نظریه شهید مطهری
۲۳۷	۱. هستی‌شناسی جامعه
۲۴۱	۲. چیستی تکامل
۲۵۰	۳. انواع تکامل
۲۵۱	۴. ملاک تکامل
۲۵۳	۵. عوامل تکامل
۲۵۷	۶. عرصه‌های تکامل
۲۶۰	د) نظریه استاد مصباح
۲۶۰	۱. هستی جامعه
۲۶۲	۲. چیستی پیشرفت
۲۶۸	۳. اهداف پیشرفت
۲۷۲	۴. عرصه‌های پیشرفت
۲۷۸	۵. ابزارهای پیشرفت

۶. نقش تعلیم و تربیت در پیشرفت	۲۸۲
ه) نظریه امام خمینی	۲۸۵
۱. تعریف پیشرفت	۲۸۶
۲. هدف پیشرفت	۲۸۷
۳. کارگزاران پیشرفت	۲۸۸
۴. عرصه‌های پیشرفت	۲۹۰
و) نظریه رهبری	۲۹۵
۱. چیستی پیشرفت	۲۹۵
۲. تمایز مفهوم پیشرفت و توسعه	۲۹۶
۳. محتوای پیشرفت	۲۹۸
۴. اهداف پیشرفت	۳۰۲
۵. انواع پیشرفت	۳۰۳
۶. عرصه‌های پیشرفت	۳۰۵
۷. تلازم عدالت و پیشرفت	۳۰۷
۸. نسبت پیشرفت فردی و اجتماعی	۳۰۸
ز) جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۳۱۱
فصل چهارم: شبکه‌ی مفهومی پیشرفت در قرآن	۳۱۷
مقدمه	۳۱۷
الف) مفاهیم ناظر به اهداف و غایات پیشرفت	۳۱۹
۱. عبودیت	۳۱۹
۲. فلاح	۳۲۵
۳. فوز	۳۳۸
۴. حیات طیبه	۳۴۰
ب) مفاهیم ناظر به نحوه سیر یا مکانیسم پیشرفت	۳۴۹
۱. تغییر	۳۵۰
۲. صراط مستقیم	۳۵۴
۳. هدایت	۳۵۹
۴. اصلاح	۳۷۵

۳۸۶	ج) مفاهیم ناظر به شرایط و مقتضیات پیشرفت
۳۸۷	۱. عمران
۳۹۰	۲. عیش
۳۹۵	۳. تسخیر
۴۰۱	۴. شکر
۴۰۶	د) مفاهیم ناظر به موانع پیشرفت
۴۰۶	۱. کفر
۴۱۲	۲. کفران
۴۱۷	۳. خسران
۴۲۱	۴. ظلم
۴۲۸	ه) نتیجه‌گیری
۴۳۳	فصل پنجم: سطوح و ابعاد پیشرفت
۴۳۳	مقدمه
۴۳۴	الف) سطوح پیشرفت
۴۳۴	۱. سطح فردی
۴۴۳	۲. سطح اجتماعی
۴۴۴	ب) ابعاد پیشرفت
۴۴۴	۱. بعد اقتصادی
۴۵۰	۲. بعد فرهنگی
۴۶۰	۳. بعد تعاملی
۴۷۲	۴. بعد سیاسی
۴۷۹	ج) جمع‌بندی
۴۸۳	فصل ششم: ویژگی‌های پیشرفت
۴۸۳	مقدمه
۴۸۴	الف) تربیت و اعتلای معنوی بشر به‌عنوان مبنای پیشرفت
۴۸۷	ب) طرح انسان به‌عنوان موضوع پیشرفت
۴۹۰	ج) نگاه فراگیر به حیات انسان

۴۹۹.....	د) بهره‌گیری از تعلیم و تربیت و حیانی
۵۰۳.....	ه) نظام محاسباتی جامع یا عقلانیت پرمایه
۵۱۴.....	و) پیشرفت به مثابه عدالت
۵۱۸.....	ز) ثبات در اصول و مبانی و پویایی در ابزارها و راهبردها
۵۲۵.....	ح) جمع‌بندی
۵۲۷.....	کتابنامه